

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K možnosti trestněprávní ochrany osoby rozhodce de lege ferenda

Arbitráž (přesněji řečeno rozhodčí řízení) představuje postup, který lze definovat jako „rozhodování sporů soukromými osobami nebo nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout.“^[1] Jiná definice arbitráž vymezuje jako „dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu senátu, která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.“^[2]

Arbitráž obecně

Arbitráž (přesněji řečeno rozhodčí řízení) představuje postup, který lze definovat jako „rozhodování sporů soukromými osobami nebo nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout.“^[1] Jiná definice arbitráž vymezuje jako „dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu senátu, která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.“^[2]

V České republice je problematika arbitráže řešena zákonem č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“). Podle § 2 odst. 1 ZRŘ se „strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud...“ Předmětem rozhodčího řízení mohou být jen spory ve věcech, ve kterých by strany mohly uzavřít smír (§ 2 odst. 2 ZRŘ). Ustanovení § 28 odst.2 ZRŘ dále stanoví, že rozhodčí nález, který už nelze dále přezkoumat nebo u něhož marně uplynula lhůta k jeho přezkoumání, nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.

Aniž bychom se pro účely tohoto příspěvku blíže zabývali průběhem a různými druhy rozhodčího řízení, můžeme na základě shora uvedeného konstatovat, že rozhodčí řízení provádí jeden či více rozhodců, kteří v majetkovém sporu mezi stranami meritorně rozhodnou rozhodčím nálezem, a tento rozhodčí nález za určitých podmínek nabývá účinků pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně nebo exekučně vykonatelný.

Teoretické přístupy k otázce právní povahy arbitráže

Pro účely tohoto příspěvku považuji za nezbytné alespoň rámcově objasnit, jak na povahu činnosti rozhodce, resp. na povahu rozhodčího řízení jako takového, nahlíží současná právní doktrína.

Zodpovězení otázky po povaze rozhodčího řízení je důležité z toho důvodu, že bez odpovědi na tuto otázku není možné ani vyřešit základní problém, k jehož řešení se tento příspěvek pokouší dospět, a to **zda osoba rozhodce při výkonu jeho pravomoci zasluhuje trestněprávní ochrany obdobně jako např. soudce, resp. zda jednání směřující proti řádnému výkonu pravomoci rozhodce útočí na tentýž společenský zájem, který je chráněn prostředky trestního práva v případě, že by k takovému útoku došlo např. vůči řádnému výkonu rozhodovací pravomoci soudce.**

Květoslav Růžička^[3] konstatuje, že o vysvětlení právní povahy rozhodčího řízení se právní teoretici pokoušejí již více než 200 let. Nejde tedy patrně o otázku, kterou by bylo možno s konečnou platností zodpovědět. Pro každou z níže uvedených teorií lze argumentovat stejně tak dobře jako proti ní. To, k jaké z nich se ten který právník přikloní, závisí do značné míry na tom, na který dílčí aspekt

obsáhlé problematiky rozhodčího řízení položí důraz, a v neposlední řadě též na jeho právním citu.

Postupem doby se podle Růžičky [4] vytvořily 4 základní teorie (které se navíc ještě různým způsobem vnitřně dělí), a to :

- a) teorie smluvní,
- b) jurisdikční teorie,
- c) smíšená teorie,
- d) autonomní teorie.

Dle **smluvní teorie** je rozhodčí řízení jako celek ve své podstatě smlouvou.

Jurisdikční teorie vychází z toho, že činnost rozhodce je vykonávána na základě zákona, je rozhodci svěřena zákonem, který rozhodčí řízení jako způsob řešení sporů aprobuje. Rozhodnutí rozhodce je tedy primárně projevem vůle státu, který rozhodčí řízení zákonem umožnil. Rozhodce se tak nachází při rozhodování pře v pozici soudce.

Smíšená teorie se zakládá na názoru, že smluvní povahu má jen založení pravomoci rozhodce rozhodčí smlouvou mezi stranami, ale rozhodce, který se své funkce ujme a rozhoduje při, je v pozici soudce a jeho další činnost se už neodvozuje z vůle stran, ale z ustanovení zákona.

Autonomní teorie klade důraz na chápání rozhodčího řízení v souladu s jeho funkcí v obchodu, avšak nepřináší žádný nový prvek v nahlížení na povahu rozhodčího řízení.

Pro účely tohoto příspěvku je podstatné, zda je třeba rozhodčí nález považovat za způsob projevu vůle sporných stran v podobě zvláštního druhu narovnání (strany se v rozhodčí smlouvě dohodnou, že když ohledně určité otázky nebudou schopny dojít ke shodě a sporné otázky vyřešit třeba narovnáním, předloží svůj spor rozhodcům, kteří spor „narovnají“ jakoby v zastoupení stran rozhodčím nálezem, který je pak závazný z téhož důvodu jako smlouva) nebo zda je rozhodčí nález projevem soudní moci státu, byť in concreto delegované rozhodcům na základě rozhodčí smlouvy.

Rozhoduje tedy rozhodce jako soukromá osoba zmocněná k tomu stranami (a jeho moc se odvozuje od soukromé vůle stran určit touto cestou osud svých majetkových práv) nebo jako osoba, na kterou na základě projevu vůle stran v rozhodčí smlouvě přešla v konkrétním případě moc státu rozhodnout majetkový spor mezi stranami?

Směřuje tedy útok proti činnosti rozhodce proti společenskému zájmu na ochraně svobody vytváření soukromé vůle anebo spíše proti společenskému zájmu na ochraně řádného výkonu soudní moci?

Pokud bychom přisvědčili první alternativě (tj. v podstatě teorii smluvní), pak by ke zvýšené ochraně osoby rozhodce nebyl žádný zřetelný důvod, neboť vytváření soukromé vůle je (resp. mělo by být) chráněno u všech osob stejnou měrou, a nesnášelo by se s principem rovnosti, pokud by soukromá vůle vytvářená cestou arbitráže požívala vyšší právní ochrany oproti soukromé vůli vytvářené bez ingerence rozhodce.

Pokud se však přikloníme ke druhé alternativě, pak tu důvod ke zvýšené právní ochraně nepochybně je a spočívá v tom, že rozhodce rozhodováním v konkrétním případě vlastně vykonává veřejnou (soudní) moc, jejíž nerušený výkon je třeba chránit s ohledem na její specifickou povahu (a to obdobnými prostředky jako je tomu při výkonu soudní moci obecným soudem).

Podle mého názoru je pro řešení této otázky klíčový pojem „**pravomoc**“. Osoby, které realizují svým jednáním svou vlastní (nebo v případě zastoupení i cizí) soukromou vůli, nevykonávají tím pravomoc. Pravomocí se rozumí „meze možnosti chování, tj. oprávnění soudů a jiných státních orgánů a orgánů územní samosprávy...“ [5], „způsobilsto k veřejnoprávním aktům“ [6], případně „oprávnění orgánu vykonávat veřejnou moc“ [7].

Definice pojmu „pravomoc“ existuje celá řada, nicméně jejich společným znakem je vždy to, že se pravomoc vymezuje ve vztahu k působení orgánů vykonávajících veřejnou moc. Vykonává-li někdo pravomoc, vykonává tím vždy veřejnou moc. Podle mého názoru neexistuje případ, kdy by soukromá osoba vykonávala nějakou činnost v soukromém zájmu na základě soukromého pověření a vykonávala by tím pravomoc. (např. valná hromada s.r.o. nemá pravomoc, ale působnost - § 125 ObchZ). Stručně vyjádřeno : soukromé osoby nemají pravomoc.

Pokud však ZRR na více místech hovoří o **pravomoci rozhodce** (§ 15, § 16), je nutno připustit, že rozhodce je pravomocí nadán. Pak se však nabízí otázka, jakým způsobem dochází k tomu, že rozhodce jako soukromá osoba tuto pravomoc nabude. Nemůže k tomu dojít na základě jakéhokoliv právního úkonu stran (např. rozhodčí smlouvy - protože strany jsou rovněž soukromými osobami, pravomocí nedisponují a nemohou ji tedy na rozhodce ani delegovat^[8]). Pravomoc může být na rozhodce delegována jen takovým subjektem, který je pravomocí vybaven. A tímto subjektem nemůže být nikdo jiný než stát, který je nositelem soudní moci.

Stát rozhoduje o tom, jaký systém výkonu soudní moci zvolí. Soudní moc zpravidla vykonávají nezávislé obecné soudy. Zákonodárce však naznal, že v případech, kdy předmětem rozhodování soudní moci má být spor o záležitostech, o kterých se účastníci právního vztahu za normálních okolností mohou volně dohodnout bez ingerence státu a jehož rozhodnutí se zásadně nedotýká jiných zájmů než právě zájmů účastníků tohoto právního vztahu^[9], může být výkon soudní moci (který je výkonem pravomoci, neboť soudní moc je mocí veřejnou) svěřen soukromým osobám (rozhodcům), pokud o to projeví strany právního vztahu zájem a tento zájem kvalifikovaným způsobem projeví rozhodčí smlouvou. Pro ten případ přiznal stát zákonem rozhodcům právo závazně rozhodnout předložený spor, a skrze ně tím uskutečňuje svoji soudní moc. Ani v tomto případě však soudní moc ze státu nepřechází ani na okamžik na rozhodce, stát (zákonem) pouze v konkrétním případě umožňuje, aby ji namísto řádného soudce vykonal rozhodce, kterého tím strany pověřily.

[1] Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 1. vydání, Dobrá Voda ,2003, str.18;

[2] Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, ASPI, 2002, str. 32

[3] dílo cit. v pozn.1), str. 20n

[4] tamtéž

[5] Knapp V.: Teorie práva, C.H.Beck, 1995, str. 197

[6] Boguszak J., Čapek J.: Teorie práva, Codex Bohemia, 1997, str. 106

[7] Hendrych D. a kol.: Správní právo-obecná část, 5.vydání, C.H.Beck, 2003, str. 393

[8] Nemo ad alium plus iuris transferre potest quam ipse habet.

[9] z toho důvodu ZRR připouští rozhodčí řízení jen ve věcech, ve kterých mohou strany uzavřít smír; jen takové spory jsou tzv. arbitrabilní; v jiných věcech, ve kterých je předmětem sporu záležitost, jejíž řešení má důsledky i pro jiné osoby než účastníky právního vztahu, není možné rozhodování svěřit arbitráži a věc musí být rozhodnuta státním soudem, jehož pravomoci jsou (zásadně) podrobeny všechny osoby

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžitě pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)